

Кафедра мідних духових та ударних інструментів

Спеціальний інструмент (Валторна)

Освітній ступінь	бакалавр	<table border="1"><tr><td>Курс</td><td>1-4</td></tr><tr><td>Семестр</td><td>1-8</td></tr></table>	Курс	1-4	Семестр	1-8				
Курс	1-4									
Семестр	1-8									
Спеціальність	025 Музичне мистецтво									
Освітньо-професійна програма	«Оркестрові духові та ударні інструменти: Флейта, Гобой, Кларнет, Фагот, Саксофон, Валторна, Труба, Тромбон, Туба, Ударні інструменти»	<table border="1"><tr><td>ECTS</td><td>23</td></tr><tr><td>Загальний обсяг годин</td><td>690</td></tr><tr><td>Індивідуальні заняття</td><td>314</td></tr><tr><td>Самостійна робота</td><td>376</td></tr></table>	ECTS	23	Загальний обсяг годин	690	Індивідуальні заняття	314	Самостійна робота	376
ECTS	23									
Загальний обсяг годин	690									
Індивідуальні заняття	314									
Самостійна робота	376									
Статус	<u>обов'язкова</u>									
Форма контролю	<u>екзамен/</u> <u>атестаційний іспит</u>									

Інформація про викладачів

ПІБ	Марухно Валентин Степанович Заслужений артист України, доцент
Профіль викладача:	
e-mail	

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна спеціального інструменту є найважливішою профільною дисципліною в циклі загально-професійної підготовки Вищих творчих навчальних закладах України. Заняття по спеціальності мають обов'язково індивідуальну форму навчання і відбуваються під орудою та контролем викладача, досвідченого фахівця відповідної фахової підготовки.

Метою даної дисципліни є підготовка конкурентоспроможних, високо-професійних виконавців на музичному інструменті валторна.

Розвиток виконавської майстерності студентів в класі валторни відбувається на основі існуючих сучасних методів та методики музичної педагогіки, враховуючи спадковість набутих вже студентами відповідних навиків гри на валторні у системі середньої ланки музичної освіти.

Велика увага, в першу чергу, приділяється роботі над звучанням інструменту, його тембру. Саме завдяки унікальному тембру, валторна увійшла до складу сучасного симфонічного оркестру і стала не від'ємною його частиною. Тому в навчальному процесі підготовки студентів в класі валторна навчають техніки керування якістю звуку завдяки специфічній роботі правої руки на основі такого виконавського прийому «опори» в процесі видиху. Крок за кроком відбувається вдосконалення технічних можливостей, виховується культура та стабільність звуквидобування, розширюється коло виражальних засобів, велику увагу зосереджується на досягненні чистоти інтонації та інтонування, акцентується особиста увага розвитку виконавської витривалості, тощо. Для вирішення цих завдань на заняттях з фаху використовується конструктивний матеріал: В. Вурм, О. Блум, В. Буяновського, Ю. Захарова, В. Сорокіна, Л. Чумова, О. Янкелевіча, та інших.

Сучасний педагогічного репертуару для валторни є дуже обширним, це музичні твори стародавніх композиторів: К. Монтеверді, Ф. Каваллі, Г.Ф. Генделя, І.С. Баха, Б. Марчелло та інших, у вигляді перекладень, музичних творів написаних композиторами ХХ та ХХІ століття спеціально для валторни у супроводі оркестру або фортепіано та для валторни соло: Е. Арістакесян, О. Арутюнян, К. Аттерберг, Е. Бахр, В. Белліні, А. Бланквер, В. Буяновський, П. Хіндеміт, Л. Колодуба, В. Рунчака та багатьох інших.

Студенти повинні оволодіти та вміти продемонструвати під час гри відповідний стиль музичного твору та манеру виконання відповідно до того чи іншого історичного періоду та жанру.

За вимогами навчальної дисципліни **спеціальний інструмент** передбачено індивідуальні заняття, самостійна робота, академічні концерти, іспити, та державний атестаційний іспит.

1. Індивідуальні заняття є незміною формою підготовки студентів з фаху. Саме особисте спілкування викладача з студентом створює умови, при яких викладач спроможний правильно оцінити рівень виконавських можливостей студента та спрямувати його на шлях розвитку і удосконалення вказавши на ті недоліки та існуючі проблеми. Саме через особисте спілкування викладач спроможний ділитися зі студентом особистим досвідом та передати увесь спектр знань набутого протягом особистої професійної діяльності.
2. Важливою складовою індивідуальних занять є виховання у студентів *уміння чути себе та уміння правильно аналізувати особисте виконання*, що дозволить студентам правильно організувати самостійну роботу, яка є важливою складовою в процесі навчання.
3. Академічні концерти, іспити є публічними виступами, на яких студент демонструє екзаменаційній комісії результат розвитку виконавської майстерності та досягнення у розкритті художнього змісту виконуваної екзаменаційної програми.
4. Державно атестаційний іспит є заключним публічним іспитом завершуючи навчання освітнього ступеня БАКАЛАВР. На цьому заключному іспиті студент повинен продемонструвати результат свого навчання. Програма державного атестаційного іспиту складається з музичних творів композиторів давніх часів, класиків, романтиків, сучасності та обов'язково в програмі має бути музичний українського композитора.

Рівень фахової підготовки випускників класу валторни кафедри мідних духових та ударних інструментів НМАУ імені П.І. Чайковського відповідає вимогам сьогодення, що дозволяє їм за конкурсним відбором отримати місце роботи в професійних творчих колективах нашої держави України.

Перелік тем

Тема 1. Визначення рівня загально музичних здібностей студента та рівня його технічної підготовки. Вибудовування безболісного шляху долання існуючих проблем та окреслення плану подальшого навчання.

Тема 2. Визначення рівня музичного таланту та творчого потенціалу.

Тема 3. Комплексне опрацювання інструктивного матеріалу (робота над мажорними гамами та етюдами).

Тема 4. Розвиток навиків читання нот з аркушу та засвоєння методів розвитку виконавської майстерності.

Тема 5. Робота з мініатюрами.

Тема 6. Робота з музичними творами композиторів XV та XVII століття.

Тема 7. Робота з музичними творами композиторів-романтиків.

Тема 8. Робота над розвитком віртуозної техніки у студента та методи вивчення віртуозних п'єс.

Тема 9. Комплексне опрацювання інструктивного матеріалу (робота над мінорними гамами та етюдами).

Тема 10. Повторення музичних творів, які виконувались на більш ранньому етапі навчання.

Тема 11. Обов'язковим є для студентів вивчення музичних творів для валторни створених українськими композиторами.

Тема 12. Поглиблена робота над творами крупної форми.

Тема 13. Розвиток у студентів класу валторни артистичних якостей.

Тема 14. Формування у студента навичок самостійної роботи з музичним твором.

Тема 15. Робота над нетрадиційними прийомами гри та новими засобами виразності.

Тема 16. Організація навчального процесу в мистецьких навчальних закладах України та основні методи побудови індивідуальних та самостійних занять з фаху студентів класу валторни.

Тема 17. Поглиблення роботи над виконавським стилем, індивідуальною манерою композитора.

Тема 18. Підготовка до концертного виступу.

Форми та технології навчання

Індивідуальні заняття, самостійна робота, публічні виступи (академічні концерти, іспити, концерти класу, тощо)

Навчальні ресурси

Робота в аудиторіях, публічні виступи на сценах концертних залів НМАУ ім. П.І. Чайковського.

Методи контролю

Підсумковими формами контролю з дисципліни «Спеціальний інструмент (валторна)» за професійним та творчим розвитком студентів освітнього ступеня «Бакалавр» є екзамен у 1 – 7 семестрах, технічні заліки у 2 та 4 семестрах, атестаційний іспит наприкінці 8 семестру. Крім того, протягом кожного семестру (за винятком 1 семестру) студент мусить не менше одного разу виступити в академічному концерті з спеціально підготовленою програмою, що створює певну ритмічність сценічного досвіду та виступає своєрідним **аналогом обов'язкового семінару**.

Система оцінювання публічного виступу студента

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього в балах
1.	Відповідність виконання музичного тексту (темпи, нюанси, культура виконання штрихів)	від 1 до 25 балів
2.	Чистота виконання (інтонація)	від 1 до 25 балів
3.	Дотримання стилю, жанру та манера виконання.	від 1 до 25 балів
4.	Розкриття художнього змісту музичного матеріалу.	від 1 до 25 балів

Критерії оцінювання виконавської майстерності студентів

90-100-А (відмінно) – відповідає яскравій грі із якісною реалізацією всіх технологічних компонентів виконавської майстерності;

82-89-В (добре) – відповідає якісному виступу, але з наявністю незначних недоліків;

74-81-С (добре) – відповідає впевненому виступу, але з наявністю певних вад;

64-73-Д (задовільно) – наявність значних вад у грі виконавця;

60-63-Е (задовільно) – представлені твори не відповідають вимогам НМАУ, наявність значних вад у грі виконавця;

35-59-FX (незадовільно) – рівень виконання твору студентом не відповідає вимогам НМАУ.

Інклюзивне навчання

Жоден студент не має відчувати себе іншим та виключеним з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії.

Поза аудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних виконавських конкурсах, творчих заходах, концертах класу тощо.

Базова література

1. Абаджян Г. А. Методика развития исполнительских приемов на духовых инструментах с помощью визуального индикатора / Г. А. Абаджян // Вопросы музыкальной педагогики: сборник статей. – М.: Музыка, 1983. – Вып. 4. – С. 19-30.
2. Академія музичної еліти України: Історія та сучасність: До 90-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – К.: Музична Україна, 2004. – 560 с.
3. Антонов В. С. Вільгельм Мар'янович Яблонський / В. С. Антонов // Виконавські школи вищих учбових закладів України: тематичний збірник наукових праць. – К.: Київська державна консерваторія ім. П. І. Чайковського, 1990. – С. 168-173.
4. Апатский В. Н. История духового музыкально-исполнительского искусства / В. Н. Апатский. – К.: НМАУ имени П. И. Чайковского, 2010. – 320 с.
5. Апатский В. Н. История духового музыкально-исполнительского искусства. Книга II / В. Н. Апатский. – К.: НМАУ имени П. И. Чайковского, 2012. – 408 с.
6. Апатский В. Н. Основы теории методики духового музыкально-исполнительского искусства / В. Н. Апатский. – К.: НМАУ им. Чайковского, 2006. – 432 с.
7. Березин В. В. Духовые инструменты в музыкальной культуре классицизма : дис. ... док. искусствоведения: 17.00.02 / Московская гос. консерватория им. П. И. Чайковского. М., 2000. 388 с.
8. Березин В.В. Духовые инструменты в музыкальной культуре классицизма: монография. М. : ИОКО РАО, 2000. 388 с.
9. Березин В.В. Некоторые вопросы исполнительства в классическом духовом квинтете. Вопросы музыкальной педагогики / за ред. Ю. Усова. М. : Музыка, 1991. Вып. 10. С. 146-167.
10. Берс А.А. Воспоминания об императоре Александре III. СПб., 1900. 25 с.
11. Богданов В. О., Богданова Л. Д. Історія духового музичного мистецтва України : від найдавніших часів до початку ХХ ст. : у 2 т. Харків, 2013. Т. 2. 345 с.
12. Богданов В.О., Богданова Л.Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХ ст.: В 2-х томах – Т.1. – Х.:ФО-П Сілічева С.О., 2013. – 384 с.
13. Богданов В. О. Класи духових інструментів у музичному училищі при Київському відділенні ІРМТ (1870 - 1913 рр.) / В. О. Богданов // Вісник Харківської держ. академії дизайну і мистецтв. – Харків, 2006. – № 7. – С. 26-34.
14. Бочаров Ю. Da chiesa e da camera. Старинная музыка. 2011. № 3-4 (53-54). С. 16-23.
15. Васнин П. А. Брасс-квинтет в контексте ансамблевого исполнительства на медных духовых инструментах : дис... канд. искусствоведения: 17.00.02 / Ростовская гос. консерватория им. С. В. Рахманинова. М., 2017. 198 с.
16. Вирдунг С. Трактат о музыке (1511) / пер. с нем. и ком. М. Толстоборовой. СПб. : Early Music, 2004. 147 с.
17. Вовк Р. А. Київська школа духових та ударних інструментів у контексті сучасного виконавства: (видатні особистості) / Р. А. Вовк // Історія становлення та перспективи розвитку

- духової музики в контексті національної культури України [Зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф.]. – Рівне: Волинські обереги, 2006. – Вип. I. – С. 21-25.
18. Воеводін Л. Антонов Володимир Сергійович / Л. Воеводін. – Режим доступу: <http://www.festmusic.com.ua/>
 19. Воспоминания о П. И. Чайковском [Сборник статей]. – М.: Музыка, 1973. – 559 с.
 20. Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868-1924 / Ю. Зільберман [Монографія]. – К.: «Типографія «Клякса», 2012. – 480 с. + 112 с. іл.
 21. Иванов В. Д. Словарь музыканта-духовика / В. Д. Иванов. – М.: Музыка, 2007. – 128 с.
 22. Качмарчик В. П. Перманентний видих у виконавстві на духових інструментах: проблеми історії та фізіології / В. П. Качмарчик [Автореф. дисертації канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 – муз. мистецтво]. – К., 1995. – 23 с.
 23. Круль П. Ф. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу (малодосліджені сторінки історії) / П. Ф. Круль [Монографія]. – К.: НАН України, 2000. – 324 с.
 24. Кушнір А. Я. Історія кафедри духових інструментів НМАУ імені П. І. Чайковського в портретах особистостей / А. Я. Кушнір // Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського. – К., 2011. – Вип. 93. – С. 95-102.
 25. Кушнір А. Я. Професор В. С. Антонов: специфіка педагогічних принципів / А. Я. Кушнір. – Режим доступу: <http://uasol.com/index.php?aid=3355>
 26. Лебедев А.К. Школа игры на тубе (в двух частях) / Издательство «Музыка» Москва, 198. – С. 147
 27. Левин С. Духовые инструменты в истории музыкальной культуры : монография. Л. : Музыка. Ленинград. отд., 1973. 263 с.
 28. Левин С. Духовые инструменты в истории музыкальной культуры : монография. Л. : Музыка. Ленинград. отд., 1973. 263 с.
 29. Музыкальная акустика [Ред. И. А. Гарбузова]. – Л.: Музгиз, 1990. – 157 с.
 30. Назайкинский Е. Акустическое исследование влияния музыкальной артикуляции на характер звука / Е. Назайкинский, И. Пушечников // Вопросы методики применения ТС и программированного обучения. – М.: Педагогическое общество, 1966. – С. 162-167.
 31. Назайкинский Е. Восприятие музыкальных тембров и значение отдельных гармоник звука / Е. Назайкинский, Ю. Рагс // Применение акустических методов исследования в музыкознании. – М.: Музыка, 1964. – С. 79-100.
 32. Назайкинский Е. О психологии музыкального восприятия / Е. Назайкинский. – М.: Музыка, 1972. – 383 с.
 33. Посвалюк В.Т. Історія виконавства на трубі. Київська школа. – К., 2005.
 34. Посвалюк В.Т. Щоденні самостійні вправи трубача. – К., 2002.
 35. Рудчук Ю. А. Становлення виконавської школи гри на духових інструментах у Києві (XVII – перша половина XX століть) / Ю. А. Рудчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mz/2011_20/5.pdf
 36. Слупский В.В., 2018. Функциональные особенности использования медных духовых инструментов в эпоху средневековья. Израиль XXI. Музыкальный журнал. № 2 (64). URL: <https://elibrary.ru/contents.asp?id=34902248>
 37. Слупський В.В., 2007. Стан наукового осмислення ансамблевого мистецтва на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Сер. Виконавське музикознавство. Вип. 69. Книга 13. С. 144–151.
 38. Слупський В.В., 2008. До проблеми формування естрадних навичок виконавців на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Сер. Виконавське музикознавство. Вип. 77. Книга 14. С. 158–172.
 39. Слупський В.В., 2008. Сучасні засоби виразності у творах для ансамблів духових інструментів В. Рунчака. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. 2008. Вип. 70. Книга 1. С. 197–200.

40. Слупський В.В., 2009. Духові інструменти у творчості Левка Миколайовича Колодуба. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах (вокальне та інструментально-духове мистецтво). Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. 2009. Вип. 83. С. 108–113.
41. Слупський В.В., 2011. Віктор Володимирович Евальд – засновник жанру квінтету мідних духових інструментів. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Вип. 93. С. 116–124.
42. Слупський В.В., 2017. Ансамблі мідних духових інструментів доби Відродження. Історія музики: проблеми, процеси, персони. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Вип. 120. С. 71–96.
43. Усов Ю. История зарубежного исполнительства на духовых инструментах: монография. М. : Музыка, 1989. 206 с.
44. Усов Ю. История отечественного исполнительства на духовых инструментах монография : М. : Музыка, 1986. – 190 с.
45. Ягудин Ю. Г. О развитии выразительности звука / Ю. Г. Ягудин // Методика обучения игре на духовых инструментах. Сборник статей. – М.: Музыка, 1971. – Вып. 3. – С. 193-302 с.

Допоміжна література

1. Agee, Richard J. Alessandro Gardane. Angelo Gardano. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. Электронные текстовые данные. CD-ROM.
2. Agricola M. Musica instrumentalis deutsch, 1. und 4. Ausg., Wittemberg 1528 und 1545. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1896. 295 p.
3. Altenburg Johann Ernst. Versuch einer Anleitung zur heroisch-musikalischen Trompeter- und Pauker-Kunst 1795, (Essay on an Introduction to the Heroic and Musical Trumpeters' and Kettledrummers' Art) / trans. Edward Tarr. Nashville: Brass Press, 1974. 148 p.
4. Arban Complete method for the tuba / Transcribed and Edited by D. Ferty Young professor of Music University of Wisconsin Eau Claire / Encore Music Publishers P.O. Box 786 Troy, Michigan 48099-0786 USA – p. 394
5. Arnold D., Marcialis A. Girolamo Dalla Casa. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. Электронные текстовые данные. CD-ROM.
6. Baroncini, Rodolfo. Zorzi Trombetta and the Band of Piffari and Trombones of the Serenissima. Historic Brass Society Journal. 2004. Vol. 16. P. 1-17.
7. Basilica San Marco. Choirs and instruments. URL : <http://www.basilicasanmarco.it/basilica/tradizione-musicale/cori-e-strumenti/? lang=en> (Last accessed: 02.01. 2018).
8. Bassano G. Motetti, Madrigali et Canzoni francese [sic], di diversi eccell. autori a 4, 5 et 6 voci. Diminuiti per sonar con ogni sorte di stromenti et anco per cantar con semplici voce. Venice: Giacomo Vicenti, 1591. 1890. 52 p.
9. Bassano, Giovanni. Fano Di Fabio. Dizionario Biografico degli Italiani. Volume 7. (1970). URL : http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-bassano_ (Dizionario-Biografico) (Last accessed: 12.08. 2018).
10. Beowulf (Harrison and Sharp), edited by James A. Harrison and Robert Sharp (1883). URL: [https://en.wikisource.org/wiki/Beowulf_\(Harrison_and_Sharp\)](https://en.wikisource.org/wiki/Beowulf_(Harrison_and_Sharp)) (Last accessed: 02.03. 2018).
11. Bettley, John Chr. North Italian liturgical music in the late 16th century: a study of the polyphonic vocal repertory from c. 1570 to c. 1605 : these degree of Master of Music. University of Durham. 1987. 286 p.
12. Bonfadini R. Le origini del Comune di Milano. In Albori della Vita Italiana. Fratelli Treves, Editori. Milano, 1897. С. 83-107.

13. Bowles Edmund A. Haut and bas: the grouping of musical instruments in the Middle Ages. In: *Musica disciplina*. 1954. Vol. 8. P. 115-140.
14. Bowles Edmund A. Tower Musicians in the Middle Ages. *Brass Quarterly*. 1962. N 5. P. 91-103.
15. Bryant D. Gabrieli, Giovanni. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A-Z)*. In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
16. Bryant D. The "Cori Spezzati" of St Mark's: Myth and Reality. *Early Music History*. 1981, i, P. 165-186.
17. Casa Girolamo Dalla. *Il vero modo di diminuir, con tutte le sorti stromenti. Di fiato, & corda, & di voce humana. Libro Secondo*. Venice: Angelo Gardano, 1584. 51 p.
18. Coelho V., Polk K. *Instrumentalists and Renaissance culture. 1420-1600 : players of function and fantasy*. Cambridge University Press, 2016. 345 p.
19. Conforzi, Igino. Girolamo Fantini, «Monarch of the Trumpet»: Recent Additions to his Biography. *Historic Brass Society Journal*. 1993. JL. 01.010. P. 159-173.
20. Coryate, Thomas. *Coryat's crudities : hastily gobled up in five moneths travells in France, Savoy, Italy, Rhetia commonly called the Grisons country, Helvetia alias Switzerland, some parts of high Germany and the Netherlands : newly digested in the hungry aire of Odcombe in the county of Somerset, and now dispersed to the nourishment of the travelling members of this kingdome*. v.1. 1611. Glasgow : J. MacLehose and Sons, 1905. 473 p.
21. Cummings Anthony M. *The Politicized Muse: Music for Medici Festivals, 1512-1537*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992. 282 p.
22. D'Accone, Frank A. *The civic muse : music and musicians in Siena during the Middle Ages and the Renaissance*. The University of Chicago Press. Ltd., London, 1997. 886 p.
23. Dahlqvist, Reine. *Bidrag till trumpetten och trumpetspelets historia : från 1500-talet till mitten av 1800-talet*. Bd 2. Göteborg : Musikvetenskapliga institutionen, Univ., 1988. S. 442-637.
24. Dalla Casa, Girolamo. *Di Bianca Maria Antolini*. *Dizionario Biografico degli Italiani*. 1985. Volume 31. URL : [http://www.treccani.it/enciclopedia/girolamo-dalla-casa_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/girolamo-dalla-casa_(Dizionario-Biografico)/) (Last accessed: 22.07. 2018).
25. Downey P. Lip-blown instruments of ireland before the norman invasion. *Historic Brass Society Journal*. 1993. JL. 01.005. P. 75-91.
26. Downey P. The Danish Trumpet Ensemble at the Court of Christian III. *Danish Yearbook of Musicology*. 1988-91. Volume 19. P. 7-17. URL: http://www.dym.dk/dym_pdf_files/volume_19/volume_19_007_017.pdf (Last accessed: 02.01. 2018).
27. Downey P. The Renaissance Slide Trumpet: Fact or Fiction? *Early Music*. 1984. Vol. 12, (Feb.) No. 1 P. 26-33. URL: <http://www.jstor.org/stable/3127150> (Last accessed: 12.01. 2018).
28. Eitner R. *Biographisch-bibliographisches quellen-lexikon der musiker und musikgelehrten der christlichen zeitrechnung bis zur mitte des neunzehnten jahrhunderts*. Volume 6. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1902. 480 p.
29. Evenson P.E. *A history of brass instruments, their usage, music, and performance practices in ensembles during the baroque era : these DMA*. University of Southern California, 1960. 504 p.
30. Fantini Girolamo: *Method for Learning to Play the Trumpet / with complete English translation and critical commentary by Edward H. Tarr*. Nashville: The Brass Press, 1978. 86 p.
31. Ferraccioli F., Arnold D. Giovanni Bassano. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A-Z)*. In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
32. Finck Hermann. *Practica musica ... exempla variorum signorum, proportionum et canonum, iudicium de tonis, ac quaedam de arte suaviter et artificiose cantandi continens*. Wittenberg, 1556, enlarged 2/1556/R. 367 p.
33. Franco Giacomo. *Habiti d'huomeni et donne venetiane : con la processione della ser.ma signoria et altri particolari cioè trionfi feste et cerimonie publiche della nobilissima città di Venetia*. 1610. 35 p.
34. Gabrieli, Andrea. *Il primo libro de madrigali à 3 voci*. Gardano press, Venice, 1575, ed. A. Garvin, 2014. 55 p.

35. Galpin F.W. *The Sackbut: its Evolution and History, Illustrated by an Instrument of the Sixteenth Century*. PMA, xxxiii (1906–7). P. 1–25.
36. Ganassi S. *Opera intitulata Fontegara, la quale insegna a sonare di flauto chon tutta l'arte opportuna a esso istrumento massime il diminuire il guale sara utile ad ogni istrumento di fiato et chorde: et anchora a chi si dileta di canto*. Venedig, 1535. 162 p.
37. Guion David M. *Wind bands in towns, courts, and churches from the middle ages to the baroque*. 1-43. URL : https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/D_Guion_Wind_061708.pdf (Last accessed: 02.07. 2018).
38. Guion, David M. *The Church Music Traditions*. Online Trombone Journal. Published: 10/2/2004. URL : <http://trombone.org/articles/library/sh1-alta.asp> (Last accessed: 02.01. 2018).
39. Herbert T. *The Trumpeter as Musician and Diplomat in England in the Later Fifteenth and Sixteenth Centuries*. *Historic Brass Society Journal*. 2011. Vol. 23. P. 1-23.
40. Herbert T. *Trombone. History to c1750*. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z)*. In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
41. Hills, E. M. *The use of trombone in the Florentine intermedii, 1518–1589* : DMA dissertation. The University of Oklahoma, 1984. 229 p.
42. Höfler Janez. *Der "Trompette de Menestrels" und sein Instrument : zur Revision eines bekannten Themas*. *Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis*. 1979, letn. 29, št. 2, S. 92-132. URL : http://www.jstor.org/stable/938764?seq=1#page_thumbnails_tab_contents (Last accessed: 16.01. 2018).
43. Hoza V. *Schule für Tuba in F und in B / Edition Supraphon* veb Deutscher Verlag für Musik Leipzig – 1983.
44. Jahn Fritz. *Die Nürnberger Trompeten und Posaunenmacher im XVI Jahrhundert*. *Archiv für Musikwissenschaft*. 1925. April. S. 23-52.
45. Jeffries Helen Marsh. *Job Descriptions, Nepotism, and Part-Time Work: The Minstrels and Trumpeters of the Court of Edward IV of England (1461-83)*. In: *Plainsong and Medieval Music*. 2003. Vol. 12, No. 2. P. 165-177.
46. Kreitner, Kenneth. *Minstrels in Spanish Churches, 1400-1600*. *Early Music*. 1992. Vol. 20. No. 4, (Nov.). P. 532-546.
47. Kruckenberg, Roy Dean. *An evaluation of selected choral works by Giovanni Gabrieli for use by secondary school choirs: thesis Master of Music*. Texas Tech University, 1972. 72 p.
48. Kurtzman, Jeffrey G. (2016) *"Civic Identity and Civic Glue: Venetian Processions and Ceremonies of the Sixteenth and Seventeenth Centuries"*. *Yale Journal of Music & Religion*. 2016. Vol. 2, No. 2. P. 49–76.
49. Kurtzman, Jeffrey. *The Monteverdi Vespers of 1610. Music, Context, Performance*. Clarendon Press, 2000. 624 p.
50. *La cappella musicale della Patriarcale Basilica di San Marco a Venezia. Il Cinquecento*. URL : <http://www.cappellamarciana.it/la-storia/il-cinquecento/> (Last accessed: 02.01. 2018).
51. Lewis M.S. *Antonio Gardano*. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z)*. In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
52. Lewis, S.A. *Fantini and Frescobaldi in Rome, Circa 1634: A Study of Context and Practice: these DMA*. Louisiana State University. 2014. 93 p.
53. Linfield, Eva. *Schütz, Heinrich*. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z)*. In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
54. Machiavelli Niccolò. *Dell'arte della Guerra*. Letteratura italiana Einaudi. Sansoni : Firenze, 1971. 195 p.
55. Masataka, Yoshioka. *Singing the republic: polychoral culture at San Marco in Venice (1550-1615)*. Dissertation Prepared for the Degree of Doctor of Philosophy. University of North Texas, 2010. 262 p.
56. McGee Timothy J. *Silver or Gold: The Color of Brass Instruments in the Late Middle Ages*. *Historic Brass Society Journal*. 2005. Vol. 17. P. 1-6. URL : http://www.historicbrass.org/Portals/0/Documents/Journal/2005/HBSJ_2005_JL01_001_McGee.pdf (Last accessed: 16.01. 2018).

57. Mersenne M. *Harmonie Universelle, contenant la theorie et la pratique de la musique*. Paris: Sebastien Cramoisy, 1636; reprint ed. Paris: Centre national de la recherche scientifique, 1965. 3 vols. URL : http://www.chmtl.indiana.edu /tfm/17th/MERHU2_5_TEXT.html (Last accessed: 16.04. 2018).
58. Mersenne M. *Harmonie universelle. Part II (5). Livre II. Des instruments à chords. Proposition XXIV-XXV*. Paris : Pierre Ballard, 1637. P. 278-282.
59. Mersenne M. *Harmonie universelle. Part II (8). Livre V. Des instruments à vent*. Paris : Pierre Ballard, 1637. P. 225-308.
60. Meucci R. *On the early history of the trumpet in Italy*. Amadeus. 1991. 41 p.
61. Morsanuto, Tiziana. *Padovano Annibale*. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
62. *New Catholic Encyclopedia supplement / R.L Fastiggi, ed*. Detroit: Gale, 2011. 886 p
63. Peterson Wayne C. *Johann Pezel: Stadtpfeifer-composer: these Master Music*. Kansas State University Manhattan. Kansas, 1975. 35 p.
64. Polk K. *Art Music in the Middle Ages*. Cambridge Companion to Brass Instruments / ed. T. Herbert and J. Wallace. Cambridge, 1997. P. 38–50.
65. Polk K. *Instrumental Music in the Urban Centres of Renaissance Germany*. *Early Music History*, 1987. Vol. 7. P. 159-186. Published by: Cambridge University Press Stable. URL: <http://www.jstor.org/stable/853891> (Last accessed: 16.04. 2018).
66. Polk, Keith. *Susato and Instrumental Music in Flanders in the 16th Century*. In *Tielman Susato and the Music of His Time / Ed. Keith Polk*. Hillsdale, NY: Pendragon Press, 2005. 208 p.
67. Praetorius M. *Syntagma musicum Syntagma : II. Teil, Von den Instrumenten*. Wolfenbüttel, 1618. Neuer Abdruck 1884 (Umdruck 1894), Leipzig ; New York : Breitkopf & Härtel [1894]. viii, 248 p.
68. Rastall, Richard. *Secular musicians in late medieval England: thesis D. Ph*. Victoria University of Manchester, 1968. 264 p. URL : <http://www.townwaits.org.uk/richardrastall/> (Last accessed: 16.05. 2018).
69. Rastall, Richard. *The Minstrels and Trumpeters of Edward IV: Some Further Thoughts*. *Plainsong and Medieval Music*, 2004. Vol. 13, No. 2. P. 163-169. URL : <https://openmusiclibrary.org/article/63296/> (Last accessed: 16.01. 2018).
70. Ripper Kay Van. *Giovanni Gabrieli's Canzon i Echo Duodecimi Toni: thesis Master of Music*. University of Nebraska. Lincoln, Nebraska, 1968. 50 p.
71. Roger Bobo *Mastering the tuba (book 1) / World copyright 1993 by ÉDITIONS BIM (Jean-Pierre Mathez), CH-1674 Vuarmarens, Switzerland - revised, completed edition 2003*.
72. Rose, Stephen. *Trumpeters and diplomacy on the eve of the Thirty Years' War: the album amicorum of Jonas Kröschel*. *Early Music*. 2012, 1 August. Volume 40, Issue 3. P. 379–392.
73. Savan Jamie. *The Cornett and the “Orglische Art”: Ornamentation in Early Sixteenth-Century Germany*. *Historic Brass Society Journal*. 2008, Vol. 23. P. 1-21.
74. Schering Arnold. *Johann Pezel Turmmusiken und Suiten. Vorwort. Denkmäler Deutscher Tonkunst. Erste Folge. Bd. LXIII*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1928, S. V-VIII.
75. Schütz, Heinrich. *Sämtliche Werke. Bd. 5 / Ed. Ph. Spitta*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1887. 113 S.
76. Selfridge-Field, Eleanor. *Venetian Instrumental Music from Gabrieli to Vivaldi*. Courier Corporation, 1994. 411 p.
77. Smarcz Nicholas Henry. *The development and maturation of brass music in renaissance Italy, ca. 1400-1600 : thesis Master of Arts*. Pennsylvania State University, 2012. 76 p.
78. South, James. *References to Trumpet Music in the Battle Chansons of Clement Janeauin: these DMA*. University of North Texas, 1990. 75 p.
79. Speer, Daniel. *Grund-richtiger, kurz, leicht, und nothiger jetzt wol-vermehrter Unterricht der musicalischen Kunst*. Ulm, 1697 (extensively altered and expanded version of 1687). 289 S.
80. Speer, Daniel. *Musicalisch Türckischer Eulen-Spiegel*. Gützig (Ulm): [Wagner], 1688. 76 S.

81. Stephan, Wilhelm. German Military Music: An Outline of its Development. *Journal of Band Research*. 1973 (Spring), 9, № 2. P. 10–21.
82. Strohm, Reinhard. *Music in Late Medieval Bruges*. Oxford: Oxford University Press. 1985. 273 p.
83. Tarr E.H. Cesare Bendinelli (~1542-1617) *Tutta l'arte della Trombetta, 1614 / Complete English Translation, Biography and Critical Commentary*. The Brass Press, 2011. 120 p.
84. Tarr E.H. Slide trumpet. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z)*. In 29 vol. London, 2000.
85. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A – Z)*. In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
86. Tinctoris J. *Libri quinque de inventione et usu musice, quos Johannes Tinctoris brabantinus, iurisperitus, poeta, musicusque prestantissimus, anime beatissime Martini Tinctoris, patris eius quamplurimum honorandi, conscribendo dicavit*. URL : http://earlymusictheory.org/Tinctoris/texts/deinventioneeetusumusice/#_pane_0=Edited (Last accessed: 16.08. 2018).
87. Virdung S. *Musica getutscht: a treatise on musical instruments (1511) / transl. and ed. by Beth Bullard*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1993. XII, 275 S.
88. Virgiliano Aurelio. *Il dolce melo*. Manuscript, n.d. (ca.1600). 68 p.
89. Walther J. G. *Musikalisches Lexicon*. Leipzig : W. Deer, 1732. Band 1. xxii, 659 S.
90. Wells Wayne W. *Music for trombone and voice from the hapsburg empire an historical overview with tenor trombone transcriptions: these DMA*. University of Maryland, 2005. 67 p.
91. Whitwell David. *Essay Nr. 157: On the Golden Age of the Trumpet in Germany*. P. 1-6. URL : www.whitwellessays.com/docs/DOC_621.doc (Last accessed: 16.01. 2018).
92. Whitwell David. *The Wind Band and Wind Ensemble Before 1500 (The History and Literature of the Wind Band and Wind Ensemble)*, vol. 1. Northridge, CA: Winds, 1982. 314 p.
93. Ziolkowski John. *The Roman Bucina: A Distinct Musical Instrument?* *Historic Brass Society Journal*. 2002, P. 31-58. URL : http://www.historicbrass.org/Portals/0/Documents/Journal/2002/HBSJ_2002_JL01_003_Ziolkowski.pdf (Last accessed: 16.07. 2018).